

„Застава“ излази трипут
у недељу, средом, петком
и недељом
Ц. а је на годину 14. фор
на по год. 7. фор. на чет-
врт године 3. фор. 50 нов.
а пр. за Аустрију, а за Ср-
бију на годину 140 гроша
на по год. 70, а на четврт
године 35 гроша

ЗАСТАВА.

Огласи се рачунају по по-
лицини врта, које из гир-
монта заузимају, и за сваку
врту плаћа се за протекле
5, за сваки даљи утврђено
осим тога за жиг у износу
30 н. Донио се предлазак
редништу а предлазак и
свати администрацији „Заста-
ва“ у Нови Сад, у кући
број 858. код „златног јед-
норага.“

Број 63.

У Новоме Саду, у среду 27. маја 1869.

Год. IV.

У Новом Саду 26. маја

Друга периода нових избора у Францеској још није прошла. Још у 59 изборних срезова има да се изабере посланици. У тим срезовима стоје понављено кандидати старе опозиције, према кандидатима нове опозиције, Жил Фавр према Рошфору, уреднику републиканска листа „Латерна“, који сада у Лондону у изгнану живи и т. д. Нападају међу овим двома странкама опозиције жешћи су него међу самим умереном опозицијом и владом. Стара опозиција у Француској тако је исто ближа влади него новој опозицији, као што је левица Тасина ближа Деаковој странки него крајњој левици. Досад је при првим изборима скоро свуда нова опозиција стару победила, изгледа су сада још бољи да ће и при новим изборима одржати међдан.

У пештанском сабору била је 23. маја специјална дебата о одреси већине, коју је Пулски поднео. Адреса је без икакве измене примљена онака као што је и предложена. Романски заступници предлагали су неке модификације у питању народности, и генерал Стратимировић предао је амандна о немешању у источном питању по обоје буде одбачено. Већина на угарском сабору необири се сада ни ништа више не на своју силу. То се показало несамом при гласању о адреси него је још грђе у очи упало кад је члан опозиције Варади дан пре устао са читавим снопом акта да до каже што је пре неки дан рекао о пашовању судаца у земљи. Министар Лопаји назвао га је тада клеветником и рекао је да то дотле остаје, докле докаже све оно што је говорио. Сад је дакле Варади донео те доказе, и већина саборска необири се ни на ред ни правично само да сачува министра од срамоте, дераше се и дупаше тако да Варади неможе до речи доћи. То су ти који пребацују опозицији, да она смета влади да неможе унутрашње реформе да предузме. Да је збоља стало влади до тих реформи, она би примала од сваког да јој каже шта у земљи неваља.

У Галицији незадовољство са сваком даном све то неће бити. Кнез Сапјежа, хоће да захвали на маршалству. Он је већ поднео тога ради Њ. В. молбеницу, у којој навађа, да он неможе више остати у служби, коју му је она влада дала, која се након подружљиво титра са галичком резолуцијом. Он је, вели, резолуцију подписао, и он ће морати првом приликом против владе устати. Кад сам кнез Сецјежа ступа у опозицију против владе, онда је толико колико зацело, да ће нови изборници на земаљском сабору бити за то, да се никако нешаљу заступници Пољски на државно веће. Пољаци дакле нису далеко од тога, да се придруже Чесима.

О одељењу Бугарске јерархије од Цариградеко пишу из Цариграда Вандереру. Познато је да је комисија у Цариграду искрела, да треба да се одели бугарска црква од грчке. Патријарх екуменски Сфровије одговорио је на то, да он без сабора неможе ту ствар решити. Тога ради питао је друге великодостојнике цркве источне шта ови о томе мисле. Па ово је дошао од строгорако синода одговор, „да синод жали јако, што је источна црква дошла до тог да је ало може снаћи. Синод увиђа, да би добро било, да се сазове сабор али ипак неможе саветовати. да се овај сазове, јер је врло могуће, да би његови закључци писму у цркви источној увели. Патријарх нека све допусти штогод се може у оквиру јединства источне цркве, али то јединство нека се не раздваја.“ Кад већ има толико областни цркви, као што је руска српска, грчка и т. д. онда невидимо друга узрока зашто је синод руски против подпуне аутономије цркве бугарске, до, да се боји, да пропагандна члја не ради, да Бугаре од православља одцепи. Није зајато без неке кад и сама турска влада за чијим леђима обично тудори већини стоје налажује за одељењем.

Избори за комору у Грчкој свршени су 21. маја. Резултат је такав, да је скоро свуда са избором изражено незадовољство са владањем Буларисовом. Но мање је изабрано конзервативаца него других. Командуруна странка највише је места добила. Гавета ди Франса јавља: „Сад је баш турска влада одпустила осамдесет баталијона војске, који су у Тесалији били и на Крети. Ово је услед тога учи-

њено, што је све у миру одкако се грчко турска размирица утакожила.“

У Шпанским кортесима 23. маја изјави Серано, да су добровољци на Куби незадовољни са генералом Дулсеом, и да су га нагнали да у Шпанију одлази, на његово место долази Кабалеро. Серано се нада да ће Кабалеро успети, да Кубу Шпанија неизгуби. Још 5000 војске спрема се у помоћ шпанској војсци на Кубу.

„Је ли потреба, да се Србији да нов устав?“

Ко је властан да Србији устав даде?

Оздава реч, да ће се од Србије направити уставна држава, хоће да се исуну!

Наместници књажеског достојанства у Србији, у договору са државним саветом, сазивају у Крагујевац, за десети дан јуна, велику народну скупштину, која ће „да реши: је ли потреба да се земљи да нов устав, па ако јесте, да може у претрес узети и решити и сам устав, који ће важити, пошто га наместници књажеског достојанства потврде.“

Питање: „је ли потреба, да се Србији да нов устав“, предпоставља, да Србија већ има устав, па је само стало до овога: да ли тај устав и даље да остане, или је време; да се другим замени.

Има ли Србија збиља устав?

Шта је устав?

Устав има да изрази свест народа о себи самом, као о друштву слободних људи, — има да определи обите основе по којима ће се доносити, примењивати и извршавати закони у земљи, — да освешта ону заједницу осећања, мисли, уверења и тежња, што се зове дух народа, — да буде, такође, спољашњи облик у ком се изјављује воља свију слободно удружених, общта воља.

Устав нествара права и власт; он само ујачује природно право човека, и означаје у којој форми да се извршује власт, којој је једини извор друштво слободних људи.

Такав устав само је традиционалан у данашњој Србији, али написаног она га нема.

Има неки хатишериф турски од половине месеца шевала 1254, (децембра 1838), који је у Цариграду спремљен, па је отуд под именом устава послан књазу Милошу, за времена прве владе његове. Али, здрава свест о праву неможе примити за устав Србије акт који је изван Србије направљен, о коме народ Србски ни већао није, а како ли да би он био израз общте свести и воље народне.

Признати турском хатишерифу важност и значај основног закона за Србију: значило би одрицати Србији народно право, и осуђивати је на ниски положај једног пашалука турског. Такав положај могу хтети за Србију само непријатељи и издајници Србства. А прави синови Србије, колико из поштовања спомена славних предака својих, који су јуначком крвљу запечатали свети аманат народне слободе, толико из поштовања човечности у себи и у потомству своме, дужни су да неповређен сачувају наслеђени аманат народног права.

Лажни „уставобранитељи“ од 1842., који су, путем криве револуције и отимања власти, хтели, да наметну Србији за устав хатишериф турски, осуђени су гласом народа као одметници и крвопије рода свога. Слободна Св. Андрејска скупштина изрекла је једном за свагда, да је народ Србски независан господар од себе, да он вагда хоће, да сам опредељава себе и да сам управља собом и својом судбином. Иста народна скупштина изрично је одбила свако странг мешање у домаће послове Србије, и пресудио је изјавила, да народ хоће да у подпуности сачува своје право унутрашње независности, право које му је и међународним уговорима признато и ујачено. Подижући глас свој за установе које ујачују слободу, велика народна скупштина од 1868. потврдила је једном више, да Србија није она земља, којој би се могло наметати као закон и оно, што неизвире из общте свести и воље народне, и што потиरे право, на место да га ујачује.

Један београдски лист за који се јавно зна, да су му извори и средства тајни, покличе недавно: „Ми би у Србији још дуго

времена без реформи живети могли, а да нас ни глава незаболе.“ Наравно слобода Србије може и сасвим пропасти а да „глава незаболе“ оне, који хитне султани невају, или који су готови, да се са својим листом из Београда у Пешту преселе. Али ко право и достојанство човека у имену Србина поштује, тај ће само поклонити се гласу народа Србског, који је на својој слободној скупштини изрекао, да је време, да се, на место насилничког система владе, уведе народна самоуправа, на основу признатог и ујаченог права унутрашње самосталности и законодавне независности Србије.

Ми неможемо веровати, да и један свестан Србин може пристати уз „самохрану“ „Видовдан“, који, на срамоту Београду у средњини његовој, у глас развија политику, која хоће да одржи и овековечи над Србијом онај систем владе, што се темељи на турском хатишерифу — као споменик великашких интрига и издајства. Још мање можемо веровати, да ће се у великој народној скупштини, која се данас у Крагујевац сазива, наћи посланика, који би у истини сматрао, да Србија већ има неки устав, па је само питање: је ли време, да се тај новим замени.

Не, нема данашња Србија никаквог писаног акта који би се уставом правно назвати могла. Одкако је кнежевина постала Србија је само протествовала противу спољашњег тугорства и насиља, од чега је досад страдала; данас је време, да Србија покаже, да је пунолетна, да је дорасла за самосталност и слободу. Њени непријатељи и издајници бактали су се годинама, да би изнудили послужност њену за установе што поникоме из ног хатишерифа турског, који они уставом називају, но који изриче смртну пресуду јавном праву Србије; посљедњи је час куцнуо, да народ Србски на своје сопственом огњишту посведочи, да он није роб који безусловно слуша, него је господар који по праву заповеда.

И тако, не „је ли потреба да се Србији да нов устав даде“, него: јесмо ли људи, те да као господари од себе упишемо у храм закона народно право и човечанску слободу: то је питање на дневном реду за родољубе Србске који се састају на скупштину у Крагујевац. Не „нов“, него први писани устав за „кнежевину Србију“ позвани су они, као представници народа суверена, да донесу. Не да прима предлоге спремљене мимо народа и противне природном праву друштва слободних људи, него да сама диктира начела која ће изражавати право и дело што треба да буду изражени у једном акту, па да се тај акт уставом назвати може, то је позив велике скупштине. То право јест общта воља или народно господарство, суверенство; то дело јест начин и правац употребљења и извршавања народног господарства, или форма владе.

У акту којим се сазива велика народна скупштина у Крагујевац, каже се: „устав ће важити пошто га наместници књажеског достојанства потврде.“

Та фраза, по нашем схватању, неслаже се са достојанством народа суверена.

Наместништво књажеског достојанства јадично неће доћи на ту непатриотичну мисао, да одриче суверенство великој народној скупштини, која има власт да бира књаза и наместнике књажеског достојанства. А здрава патриотска свест која признаје народу суверенство, признаће да суверенство значи власт над свима властима, власт којој су све друге власти подчињене. Па кад суверенство у истини значи власт која се сама из себе развија, а ни од кога независна: онда и суверенска народна скупштина нема ни од кога искати потврђење за устав свој, као што није искала ничијег потврђења ни кад је кнеза и књежевске наместнике изабрала. Већ тиме што би важење свог дела поставила у зависност од потврђења неког изван законитог представништва народа суверена, велика скупштина дала би оставку на законитост имена и радње своје. Ко извршује суверенску власт, тај све сме, само несме зависити ни од какве друге власти, ако хоће да је у истини то што му име каже. Од оног часа, кад би велика народна скупштина у Крагујевац поинкала од наместника књажеског достојанства потврђење за устав Србије, она би

престала извршавати суверенству власт, и признала би наместништво књажеског достојанства за суверене, што би колико непатриотично и жалосно, толико и смешно и накардно било.

Зајато, да властници које народ бира буду над народом, то је нешто што никако не одговара данашњем напредку свести о праву. Власт коју народ даје сама би себе ништила, кад би хтела да под собом народ има; бацајући народ на колена пред собом, она би доказала, да народ није господар од себе и од своје судбине, а ко не би био господар од себе и од своје судбине, неможе ни другогме дати ту власт коју сам нема.

С друге стране, неможе се одобрити ни предпоставка, да наместништво књажеског достојанства дели суверенску власт са великом народном скупштином. Суверенска власт, баш зато што је сама независност и неограниченост, не да се дели. Чим би се поделила, подељене стране зависиле би једна од друге, и тиме би обе престале бити оно што се суверенска власт зове.

Народ је једини суверен. Велика народна скупштина, која представља народно суверенство, може одговорити позиву своме, само кад сасвим независно ради. Устав, који она донесе за Србију важиће од оног дана и часа, кад га слободно изабри и независни представници народа потпишу.

Што се наместника књажеског достојанства тиче, они ће најбоље испуњити своју патриотску дужност, ако настану, да избори народних представника буду сасвим слободни; и да велика народна скупштина може сасвим самостално и независно изјавити общту вољу народа.

Устав, који има да определи общте основе по којима ће се доносити закони за Србију, може изрећи, да законе, који се на уставу буду оснивали потврђује кнез, или наместништво књажеског достојанства. Али да неко изван законитог представништва народа потврђује основни закон земље, то би било гажење народног суверенства, титрање са народним представништвом, изигравање уставности, издајство права, слободе и поноса Србског.

Слободна народна скупштина једина је властна, да даде Србији устав; и само устав, који буде изражавао общту вољу народа, моћиће правно важити за Србију.

Преглед новина.

Из Беча пишу „Осерватору тршћанском“ следеће: Много се бојим да се две странке, избегавајући судар, несложу при гласању адресе, де узбуду гласно истраживали земаљско целокупност монархије с. Стефана. Деаконци траже отворено војничку границу а Далмацију понизно; ал они од левице говоре о Балмацији: као о угарској ствари. Зајато чудновато је видети господу Мацаре, де одричу Реку Хрватској, а овамо се заузимају да добију Далмацију у име... Хрватске.

„Ред је на Далматинци да се постарају за своје интересе: они су у стању да изразе своје жеље преко сабора и поштене штампе (сигурно „Далматска“!) у.) они су позвани да бдију над својим правима. Италијанско становништво у приморју до сад се показивао противно сваком сједињењу са Хрватском, де би хтео да преватне славенски елеменат; и нема места предпоставки да је он променило своје наворе. Што се тиче Далматинаца и лирске расе они морају рећи, да је њихова аутономија боље ограђена, чувајући у својој земљи, која је непосредно заступана је цислајтанском парламенту и са једнаким правима са најпространијим и најнасељенијим земаљама, као што су Ческа и Галиција, него ли да постану Угри друге класе, т. ј. најпре Хрвати, преставиши бити Далматинци, а после понизне слуге Мацарске. Када би Далматинци пристали на сједињење, нагубили би свој сабор и све користи наставе и будућности, које су уживали стојећи у заједници цислајтанских земаља.“

„Знам да бише били наклоњени једној фузији и неки Далматинци латанског порекла, надајући се да ће иза леђа добити отоманске провинције. То је идеал Илирика или Славине. Ал’ нек се увече, ако посредни сенају о Илирику сједињеном са Угарском, да се тај идеал неће остварити. Мацари ће да се Хрвата дочепају; ал се не старају да увећају Хрватску, јер би то увећање било противно њовим интересима. Они желе Далмацију као што си задржају Реку, да имају приморје, јер се њима чини да неможе једна држава обстати, која нема своју дипломатију и своју војску на суво и на море, приправљајући лично сједињење. Они збиља мисле да су провиђењем одређени да образују у Европи шесту или седму велесилу. Ми ћемо им синсхидителнији да будемо, што се већна буду утврђивали у овој догми — догми неоправдавој и без икакве основа; јер Угарска нити је у прошлости фигурирала нити је у стању сада да фигурира сама по себи као европски фактор. Нисам ја који то говорим, него сами Мацари си

нашим политичким програмом. Који је њив програм на Истоку? Statu quo! Који на Западу? Пуштити слободан развјат немачког јединства! Који на Северу? Рат Русији! Добро, нека аплаудирају господа мађарска јединству немачкој; ако се нагод ово докљона, стиснути између њега и панславизма, невидим како ће моћи да изабегну проистајања која им предстоје. Егзистична политика по сваку цену неколицине, само да се на миру пусти Угарска, политика прогласиће неким мађарским гласилима, није политика једног народа младог и верујућег у будућност, него народа који тражи да покрије своју немоћ са празним речима. Дође време и нејадни догађаји убедиће Мађаре да сами нису кадри ништа. Што се тиче Далматинца обе расе, добро ће учинити да се промисле, пре него ти догађаји бану. Што се тиче пак претресања историјских права и предања, чини ми се узалудно и смешно трошење речи у доказивању, да та права још мање постоје од оних чешке круне над Шлезком.

На ово примечава задарски „Национал“: „Начинили вам се, читајући последње речи, да чујете једно од оних гласила ултра-демократични и ултра-решубљивански, које притиснуто назвеним законима да се сасвим изјасни, удара издалека на начело монархично и династично, одричући му што више може права суверенитета? Ал ипак је то „Тр. Осер.“ који пише, „Осератор“ најзваничнији међу званичницима, и са самим „Винер Цајт.“ дели ту високу част, да носи на прочељу своје царског орла! Ил' зр незна „Осератор“, да ако права чешке круне не постоје над Шлезком, не постоје ни права династије, пошто монарх поседује Шлезку само као наследник круне Св. Венцеслава? Зар незна да монарх нема никакву другу титулу права да поседује Далмацију, него ону што му долази као носиоцу круне Св. Стефана, данас већ кад ни уговори од 15 раздерица на комаде нису му кадри једне пружити? Да би дакле, одржиши права историјска и традиционална, и Прусија могла слободно присвојити Шлезку, и Италија, ил' коме би се прохтело, Далмацију?”

„И то би нас могло ласен задесити, кад бисмо ми мирно изчекивали оне догађаје, што их „Осер.“ предвиђа. Догађаји од 1859 одузеле царству Ломбардију; они од 1866 привули су га да уступи Млетачку. Ко нам може добар да стане да предстојећи догађаји неће и Далмацију да обухвате? Да нисмо и. п. у члјојод глави, осуђени да будемо изабачени из брода у часу олује, да тим бродолапством и умиримо противне таласе? У сумњи, ми предпостављамо да се осигурамо, ако заведемо гуње што пре, ма да идемо у сусрет суђивању да смо неблагодарни што остављамо све користи поуке и будућности које уживамо стојећи на славјанској заједници.“

„Ове су користи неизмерне. Ми на пример небројано него само 98 незнајућих читати у стотинама; неможе се дакле тужити што се помоћи за народну наставу умаљују с године на годину. Између стаиовиштва од 440,000 нема нас него само 400,000 што изговарамо славенски говоримо; неможемо се дакле тужити, ако је нам језик из свију школа изиштин и као обавезни предмет, а ипак да Богу захвалимо и либералним установама, које с нама владају, што нам вије у као слободан предмет наш језик забрањен. Оволико што се тиче и ставе; а што се тиче користи будућности, за њих нам јамче користи садашњости, и оне сакупљене кроз десет година од како смо у садашњем положају.“

„К томе се додаје још да ми уживамо у Цислајтанији једнаке благодети „са најпријатнијим и најзасељенијим пределима царства као што је Чешка и Галиција“, биш једнаке са Чешком и Галицијом осим... изузетних мера и обседања стања, којима још нисмо у срећени, но којима се можемо надати, ако продужи ветар који сада дува.“

„Када ствар овако стоји, сигурно ћемо ми да жигосица будемо печатом неблагодарности и као они који се нестарају о својим интересима, што тражило да можемо што пре да речемо „абогот“ Цислајтанији, па да издалека сматрамо њена блаженства. Ал неможемо да наша чувства благодарности и моћ схватања наших битних интереса нису тако развијени, као што је моћ измишљотина у неким учидицима журналистима, од којих један јуче одиривање у аустро-угарској аустријској народности, а данас други у Далмацији италијанско становништво. Зато молимо да нам се опрости због наши чудновати идеја.“

Избор посланика у Срему на српски сабор. У Вуковару 24. маја.

Данас се обави овде избор посланика на заказани српски православни црквено-школски сабор.

Избор овај тако је знаменит за повестницу наших сабора, да га је вредно описати и за споменуту повестницу забележити.

Види ће се из самог овог описивања, да ту неговори страст ни пристрастност, него само гола истина.

Писмом од 6. маја т. г. бр. 328 повове Н. светост патријарх Самуило Маширевић жупанију сремску, „да би с могућим ускорењем сходно наредити изволила, да се од стране жупаније сремске односно од српско православног житељства чрез бираче, које ће црквене общине српске изаслати, спадајућа напосту два посланика за речени сабор по досадашњем начину благовремено изабери, и с нуждним пуномоћјама снабдеду.“

Услед овог позива имала је жупанија сремска пре свега сходна наредити, да црквене общине српске изаслају бираче, кои ће посланике изабрати. Имале су се дакле српске црквене общине упутити, да у смислу общинског закона тај посао обаве.

Црквене общине српске имале су овај посао обавити на двоструки начин или у скупштини главној, или посредством бирача својих непосредно. Тако је ипак другим странама

бивало. Али било то једним или другим путем, дужан је мјестни црквени сабор одредити дан за бирање, огласити за осам дана унапред у цркви и другим у мјесту обичним начином, и објавити народу предмет, о ком ће се тоном приликом решавати. Сам пак избор имао се обавити под председништвом председника общине уз руковођење мјестног црквеног одбора. При том послужује имала власт политичка ни присутствовати, а судици или јурасор, баш ако би и присутан био, није имао пута ни права ни говорити, осим само у оној общини, које је случајно члан.

Сремска жупанија, или управо, велики жупан добивши позив патријархов позиво за 13. маја све судице у Вуковар, и државши конференцију оправи ове у среду 13. маја кући. У четвртак 15. маја било је брашанчево, и тај су дан господа судици одмарали се. Но петак 16. маја ударе судици једним крајем срезова, а јурасори другим, те дај зови људе у селу, да бирају бираче. Од људи је највећи део био на послу, јер нису ни знали, да ће тај дан тог посла имати, а тг. судици сазови по неколико људи, те бирај кога хоће они, тако је нарочито радио Бранко Јовановић судица румски, кои је тим начином дао изабрати себе у три села (Петровци, Врестачу и Стејановци), вел. бележника Коића и јурасора Вуковића у Мали Радинци, бележнике (у Мишколци, Краљевци, велики Радинци, Петровци), и поч. јурасора Мил Стојчевића (у Сибачу). Судица Миковић дао је једном у вече заповјест у села, да га сутра дан чекају судици и кметови, најављујући зашто долази, па кад је сутра дан дошао, а он да скупити, ко се при руци деси, па бирај сам кога хоће.

Тако је било мање више и по други срезови; најбоље се поступало у срезу Иришком. Но нигди ни на једном мјесту није црквена община ове бираче бирали.

У врло мало места састављен је записник о овом и онако траљавом избору; а веродавнице написане су, гди су издате, на сто начина. У једнима издају веродавницу они кои су подписани, а подписани је њих пет шест. У другом случају издају веродавницу у име своје људи, кои су римске цркве последоватељи, у трећима издају политичка община веродавницу, а ова је католичка, као н. пр. у Илоку. Многи бирачи нису веродавнице ни д били. У мало места долази веродавница у виду записника али сакатога. Најпосле издаје веће политичко, и кметови селски.

Кодико вредности овакови избори могу имати, то нека суди безпристрастни пријатељ народа и народног права.

После овако обављени избора бирача, дође се 24. маја у Вуковар да се бирају посланици. Ту се одмах покажу две стране: господска у жупанијској огади, и народна у српској читаоници. Јошт се незна за кандидата ни једног, по кандидатима дакле негрупирају се странке: послане бираче баца тамо или онамо та околност, што су једне бирали судици по својој вољи, а друге общине по својој.

Кад се скупе пријатељи народне странке, изјави др. Суботић у име осталих пријатеља, шта ће бити задатак сабора сазваног, да сабор сам на либералном основу устроји ваља, да изборни ред треба тако да се нареди, да избори буду од сваког страног утицаја слободни, и да се у њима чисто воља народа огледати може и т. о. изложу према овом. да дам је више него икада потребно, да се пиљу људи зрели, независни, слободни од свакога односаја, кои би био у стању пречити или слободно гитање, људи кои су своим досадашњим понашањем изказали, да се не даду ни страхом ни другим коим спољашњим разлогом водити, кои ништа немају тражити, него да се ствар уреди, како је боље по народ, цркву и школу. Скупштина усвоји ова начела једногласно. Затим разложи говорник, да су избори бирача незаконити и протузаконити, и да су ништитни, да против истих ваља протест на сабор поднети и искати, да се и ти избори бирача, и избор самих посланика као ништитни униште, и нови одреде. И на ово пристану сви чланови скупштине без приговора.

На ово се поставе кандидати: Др. Ј. Суботић и адв. Павле Грчић, за замјенике Др. Плавшић и адв. Симе Кретић. Др. Суботић изјави да је он већ у Земуну изабран, молећи да другог место њега одреде: но скупштина остане при свом закључку, изјављујући да вомунски избор није сигуран и да му сјем просто кашње по околностима за једно или за друго место изјавити се, пошто ће замјеника имати.

За овим се овим присутним изјави, да је сваком јошт просто у овом коду остати, или из њега отићи: но ако остане, онда као поштен човек ваља да оно сврши, што се ту закључи.

На темељу ове изјаве упишу се у ову странку из среза илошког 23. иришког 21. Ердевичког 15. Товарничког 6. Румског 5. Вуковарског 1. свега 71.

За овим је следећом конференцију, у којој

се закључи: да се у случају ако по досадашњем обичају небуде ген. конгрегација избор руководио, иште, да се бирачка скупштина конституира, и сама избор обави; даље, да се иште, да гласање буде јавно, и да се из самих бирача одреди одбор, кои ће гласове купити. Разлог је то био, да, ако се избор неможе обавити по начину досадашњем, онда да се обави начином оним, коим свака скупштина по модерним начелима, своје изборе свршује. Даље се одреди, да се пре него што се у избор упустимо, протест против таког начина, коим су бирали бирачи, у записник даде, а у случају ако неби генералне конгрегације било, и ако неби горенаведени предлози примљени били, против избора посланика.

На противној страни било је 34 особе официозне, сви судици, сви јурасори, многи патароши селски и канцелисте жупанијске.

Кад 24. мај остане, питање се људи, у кои ће час бити избор и где? Нико и могаоше одговорити, јер нити беше јављено једно ни друго Одемо жупанијској огади. Ту чујемо, да су судици по неке чланове народне јуче-рашње конференције послали пре зоре четнике, те их одвукли тамо у своју средину. И заиста све оне људе неслучајно, које су судици изабрати дали, дочекали су четници и званичници при улазку у Вуковар, одпратили су их у бир-цузе одређене, и чували су их тако, да се само са другим бирачима не састану. А на мјесто избора допратили су их у гомили тако их чувајући, да нико од противне странке с њима ни рјечи неможе проговорити.

Дворана жупанијска бијаше затворена, и тек се онда отвори кад господа са својма дођу. И онда и народној странци врата отворе, а за тим се затвори и капија на жупанији, и врата на дворани. Публика је била искључена.

Од улазећих бирача није јеровница ни тражена. Нити се прочитало, колико има присутних бирача, нити је изказано, да ли су људи, кои су као бирачи пуштени, заиста они, за које се издају.

Како се бирачи скупе, уђе вел. жупан Кушевић у дворану, седне и поздрави своју странку добродошлицом, именује депутацију, која ће гласове купити, и кад др. Суботић приступи к столу да почне говорити, скочи велики жупан, и оде из дворане, а депутација наименована, која је већ пре тога мјеста своја заузела, сграби именник по неким чему састављени, и стане имена читати, а судици, јурасори и патароши дигну урнебесну вику: гласати! гласати! Вадава се напреже Суботић да му се само рјеч која чује, није могуће; ко ће надвикати оне које судици, јурасори и патароши на заповест вел. жупана, напрегнути имају.

Суботић виче: та ми имамо предмета кои се права народних тичу, дакле и вас и нас једнако: о ових ћу говорити! Непомаже ништа, бука непрестаје, а највише се дере судица Миковић, судица Младеновић, судица Бранко Јовановић, и неки млади јурасори и почастни јурасори, и канцелисте.

Суботић позива депутацију, да мир доведе и да чује, шта има његова странка пред депутацијом да изјави, но депутација ни да чује, она чита имена и виче, да се гласа.

Сад изјави Суботић да ће дакле и њива странка гласати али уз протест, и каже, да су кандидати њихови Грчић и Суботић.

Вика траје једнако. Депутација прозива имена бирача. Они или дају глас ил' не дају, јер се од халабуке, коју и једна и друга страна прави, нечује: но то ништа не чини, депутација пише свакога као глас за кандидате странке господске.

Суботић иште, да се мир направи, јер се иначе гласовање обавити неможе. Но како он уста отвори, дрчи и депутација и господска странка, да се не може ни речи чути.

Ту сад узаври странка народна, и повичу сви; хајмо напоље, ту нема рода, нема гаранције; ми можемо гласовати на кога хоћемо, а они ће чути кога хоћеду и писати на кога имају заповест. На поље ко је уз народ!

И за тим пођу сви напоље. Но сад да видите чуда. Људи прости, кои међу господом били стану се помешати, да и они иду напоље, а судица Бранко Јовановић, кои је имао највише такови натераних добровољаца, разпечи се код врата, те он и комесар сигурно. Ал Имре шири руке и турај своје узнике натраг у гомили.

Кад народна странка оде из дворане са биралишта, онда пошље једну депутацију великом жупану, те му изјави, да улаже протест против избора бирача и против избора посланика, те да ће потражити код сабора да се ти избори униште. Наведе му и разлоге у кратко: да бираче нису црквене общине бирали, него судици као политичка власт; да избор посланика небива по досадашњем обичају под надзором генералне конгрегације, него је сам један вел. жупан место ген. конгрегације заузео, а тим начином није никада избор посланика обављен; да гласовање није имало никакве гаранције, јерга је депутација у највећој вици и ларми свршила, и гласове кандидатуре уписивала, кои имена ни сама депута-

ција чула није, нити је је чути могла. Најпосле га замоли, да овај протест у записник увести даде. Вел. жупан нерече ни да хоће ни да неће, него се пусти у декларације неке, које реч по реч кружнији разговор допуку, те се велики жупан разљути, па се окрене на пети, повиче адије! и оде у другу собу.

И тако после сврше избор сами господњаци. Какав је ред у гласовању био, види се најбоље одтуд, што је један од депутације забележио 78 гласова, други 82 а трећи 84 и овај последњи број узме се за аутентичан.

Ово је точан течј ове радње. Сад нека сваки суди по души и поштењу.

Истина, да не дадоше доћи до речи д-ру Суботићу, али пошто је 70 бирача, кои две трећине православног житељства сремског представљају, зато, шта овај има да каже, то ваља овде да јавимо, да чује народ из пољана, кад није могао то из изборне скупштине чути. Он је хтео казати:

1. Да се отворе у галерији пиролници, јер кад су избори посланика свуда јавни, кад су избори общинара наших јавни, кад су седнице ових скупштине главних и изборних јавне: то ваља и овај избор да буде јаван, да народ види шта се и како се ради, и да чује што се говори.

2. Да избор овај није по досадашњем начину. Јер не бива под управом генералне конгрегације, него једног јединог великог жупана, а тако тај избор никад до сада није обављен бивао.

3. Да се у овом случају ваља држати начина и начела која свуда слободне скупштине признају и држе; а то је: да скупштина бирача себе сама конституира. себи председника и перовођу изабере, те сама одбор из средине своје одреди који ће гласове купити.

4. Да се у овој скупштини конституира, да бирачи нису нигди по налогу од св. патријарха у позиву од 6. маја на жупанију управљеном од цркв. ни община изабрани, а услед тога да се изјави, да су избори бирача ништитни, па да се против употребљеног начина избора бирача протест уради, и тужба сабору поднесе.

5. Да се конституије, да ту генералне скупштине жупанијске нема, него да је сам једини вел. жупан бираче примио, и депутацију за купљење гласова наименовао.

6. Да се за случај ако полит. власт тој скупштини стане на пут, те јој запречи, да себе конституира и депутацију за купљење гласова из своје средине изабере, против тога протест уложи, и тужба на сабор поднесе.

Пошто су ови предлози, кои смјерају на то, да права нашега народа и достојанство саме скупштине сачувају то се нар. странка надала, да ће је и друга странка подупирати, па онда нека већином ако је има, избере кога хоће.

Али ова није хтела ни да чује речи, а депутација, која је ред држати имала, морала је управо упућена бити, да чини што они желе, и тако се ствар сврши, као што је наведено.

Узрок, зашто противна странка није дала говорити, био је, као што су после неки чланови њени казали, тај, јер су се бојали, да ће речи Суботића, све оне од њих одвући, кои нису строго официјозном свезом за вел. жупана скопчани.

Ми морамо јошт то конституовати, да је на противној странки био вел. жупан, сви судици, сви јурасори, сви вармећши; да се ту радило, да се вел. жупан Кушевић пошто по то изабере; да је политичка власт жупаније, вел. жупан и судици сав апарат на изборе црквено-школске употребили, који жупанија као политичка област за послове јавне администрације на своје расположење има.

Шта се не ради у тужној Босни?

Видила је публика из „Заставе“ бр. 30, којим је поводом ноћна турска стража зоставила православне богословце бањалучке и управитеља богословије. г. архимандрита Василију Полагића, оно је истинити догађај, кога и саме потурци бањалучке припознају, камо ли Срби. Издајиче српско народности прото Трифун Јунић и Томо Радловић и они га тамо освјетљују, али у нечем и шеврдају. — Вас народ у Босни зна и поштује да је г. Полагић честит звањеник, научан и свијестан човек, и пријатељ једнокрвне браће, свијећа нове про-свјете и по невољи поштоватељ својевољне турске владе, која по случају неслоге хришћанске и данас хришћанство, прогони човјечанство таре, незнабожачку и тиранску суровост иза бедема политичне законитости управљава, као природа вјечити закон.

Против општег гласа, да чујете безобразни допис Осман-пашин у цариградском листу „Терек“ (Напредак) ког је написао одрођени Бошњак Шахир-ефендија, уредник мухамеданског листа „Двијетника“, како у паклено клупко умотава свијетлост истините правде, коју би и најлукавије софисте признале, само Османова Богиња не може: „политична радња за жуто злато!“ Овом приликом дозвоа је у Сарајево Осман-паша бањалучког Али-Риза-пашу

и од њега узео 2009 дук. ц. а г. Дионисија 500 д. ц., што је био посредник опрштаја.

„Писмо из Сарајева“

„Српске новине, па за њима и остале, које воде идеју против владе отоманске, распоротиру вјест, да је један архимандрит из Бање-Луке постао жртвом за правду и слободу, и то под тиранством Осман-паше. Кад сам видио, да је ствар којој темељ познајем, тако „примијенена, не могах се уздржати да не јавим истинитост те ствари, а то је било овако:

„Прије једнога мјесеца дана ухватила је ноћна стража у Бањој-Луци једнога младича, који је без фењера дошао. Кад га поведе у суд, изиђе јој на сусрет архимандрит и учитељ православне богословске школе у тој вароши с неколико ученика.

„Ови су били на једном сијелу, на ком је био и онај младич, што је без фењера ухватио. На том су мјесту сил и пошпијенога пића неке неупутне бесједи говорили. Кад су ови видјели, да им стража води друга у полицију, произвели су неку вичу, и захтјеваше, да се пусти, а у исто вријеме изговорили су заштитама сваку пошву, што им је на уста дошло, и тиме начинише читав метеж. Овим поводом имадоше заштите право, да их све одведу у суд, али, да се не мање размине, пустише их и ствар суду журналом јавише.

„Сутра дан позван је у суд речени архимандрит и сви они, који су се с њим налазили. Кад је пред суд изишао, будући васпитан у Русији и у Србији, рекао је, да хоће да извршује и овдје све оно, што је тамо научно, а даље не само што није одрицао ништа оно, што је говорио, него је још наступно говорити и ријечи, које се политике тичу.

„Ради тога он је на испит узет и протокол његовог испита послан влади вилајетској.

„Кад је протокол с писмом ондје дошао, даде налог његова преузвишеност валија овога вилајета, да се речени архимандрит амо у Сарајево пошаље. И тако је он дошао на коњу с једним заштитом, но не с лисичицама на рукама и ланцима на ногама, као што се догађа у Русији, гдје је он цивилизацију учио, и одмах ону ноћ, кад је дошао, предат је митрополиту сарајевском, код кога му је и мјесто за становање указано.

„Ето у толико се састоји ствар о којој се у новинама говори, и наводи да је речени архимандрит жртва. Лани је у Загребу догодило се, да је влада аустријска два професора академије без суђења прогнала, но о томе новине никад ништа не изговорише, у Русији су свештеници и ученици католички само за то, што су помислили о слободи своје домовине, што се у Русији као велика кривица сматра (тог се правца држе све монархичне државе) сваке муке претрпјели, па ни о том новине ни гласа не пустише, а о овоме архимандриту што догађај толико увећавају, заиста је зачудна ствар!“

Архимандрит Пелагић и јест невинна жртва тиранства Осман-пашина, и дописник „Терекије“ лаже, да је онако било као што он каже, већ је у најкраће било овако: Богословци пошто су вечерали, пошпи су из трапезарије у спавајну кућу, које је одма према тој; у тај мах испала је ноћна стража, и неколицину ђака зауставила да их у град води, што их је застала без фењера. А што би им фењер да из куће у кућу прелазе? И зашто да човјек мора носити собом фењер кроз вароши у овом напредном вијеку?

Камо варошки фењери? Камо општинска управа у Турској, док свуда у Европи постоји? Свако је народно право под ногама дивље силе.

На тај начин могла је стража свако вече ђака на њиховом прагу хватати, или из куће што је све једно, у тавницу водити. Кад су видјели ђаци шта хоће стража, умукли су у кућу, само једног је стража ухватила и кундацима била, без икакве кривице; другом је ђаку у хитости ципела спала, коју је стража украла. Кад је архимандрит на улицу изишао, ђак повиче: „Украли су ми кондур!“ Други повиче: „убише ме!“ Тад је архимандрит казао стражи: „немате право да тако радите с царском рајом, ви имате дужност, да на рђаве људе пазите, да их хватате и у тавницу водите, али не да мирне и поштене ђаке на свом прагу обезбјеђавате и бијете. Дајте ми кондур!“ Тек на друго питање дали су је. Ту необуздану стражу једва је архимандрит најумјеренијим разлогима од куће одклонио. Честити архимандрит и уљудни ђаци нису могли изгнати ни сваку пошву на стражи проспинати, нити се голим рукама против наоружане силе бранити. Да су то чинили, Турци бише јамачно на ђаке пуцали и кога убили, као што су и онда изубијали, већ стража будући крива, морала се на покон уклонити, и невини на свом прагу оставити. „Тереки“ очито лаже, да су ђаци били на некаквом сијелу, безобразно пак лаже, да су ђаци били пијани?! Кад су ђаци тако гдне пошве заштити изрекли, зашто суд кога не затвори, већ само архимандрита, управитеља богословије? Кад су ђаци произвели читав метеж, ако заштите нису имале

довољне снаге да их повежу и у затвор одведу, што не звунуше у помоћ војску?

Ђаци у сјемеништима ће пију вино, добијају на оброк по литру вина, могу ли се с тим опити? Богословски завод у Бањој-Луци тако је сиромашан, да ђаци једва уживају најпростију храну и најсиромашније одјело, чиме да се опиту? Зар с прилозима владиним, која од 7.000.000. фр. што пограби сваке године од народа босанског, не да на кришћанске школе ни паре? Осман-паша је само милостив према лијепим цурама и момцима! — Пелагић је најумјеренији човјек, нема сва Босна једног доказа, да је он кад био пијан, изузимајући Осман-пашину легију, која ће за његов хатар признати, да је вазда сунце мрачно, а мрак сјајан.

Сјутра дан на бањалучком суду г. архимандрит није задржао у политику, већ уз нереди синоћни прислонио много доказа о неуредности тамошње полиције. Ако влада није тиранског значаја, морала би му за ту услугу захвалити што је пажљивом чини, али тиранци љуте побјесне, кад им се истина у очи каже, те одма на кривичку освету устану. Кад је бањалучки суд праведан, зашто је г. Пелагића приморао да испит на турском језику поднесе, кад тог језика не разумије? Зашто да није тај испит вођен на народном језику српском, већ на турском, кад турски скоро нико у Босни не разумије осим државних чиновника? Зар је народ створен за владу и њене слуге, да људе самовољно окривљују, затварају, па на откупне отпуштају? Ако је Турска својим народима у начелу припољна једнакост и равноправност није ли језик главни фактор? Ако Турска може и оће да буде Турском, не се барем својственим именом зове: „апсолутна тиранска држава“, пак ће се и старој рани наћи мелема.

Фењер, није био повод, да се нападне богословски ђаци, већ да се подметну замке г. Пелагићу и с њим да се упропасте напредујући завод богословски, почем робови не смију више знати од својих крвоблака. Ја сам слушао, да се учитељи турски разговарају с једним странцем, и овако му славно одговорили: „ето вама ученим каурима дан, ама и наша је ноћ док на небу мјесец сјаји, радите тамо како оћете, а ми ћемо амо наоко нам је драго“. У листу „Босни“ читамо, да је султан Абдул-Азис једини човјек божи од Адама до данашњег дана. (Види „Босну“ бр. 154.) Кад је он само божи, а чији су остали људи? Зар Бог да промишљава само о једном султану, а овај о цијелом свијету?!!

При таквом начину мишљења, правда, слобода, поштење, напредак и срећа у Турској немају земљишта ни атмосфере.

Кад је Осман паша позвао г. Пелагића у Сарајево, истина да он није дошао с лисичицама на рукама, ни с ланцима на ногама, али није ни на коњу ни с једним заштитом, већ у колима су двије заштите. Лаже „Тереки“, да је г. Пелагић како је дошао исту ноћ предат митрополиту сарајевском. Он је одјео у хану, и будући да га је непогодено вријеме измлатило кроз шестодневну путовање пренемогало се, и немоћан легао у кревет да се опорави, али Осман-паша не даде му ни једну ноћ одмора, већ по други пут посла заштите у три сахата ноћи, да га из кревета доведу или донесу у тавницу, као што и учинише, дигоме га из покоја, одведоме и бацише га у тавницу међу осуђенике од три године. Сутра дан превео га је митрополит Дионисије у свој стан, и то пошто му је Пелагић поручио да је болестан.

Ако је влада аустријска без суђења два професора с академије прогнала, није их мучила као Турска што Пелагића мучи и као што је Омер-паша измучио брата Јукића, попа Аћима, попа Ђорђију Карановића, а и сад мучи попа Кнежевића, ни крива ни дужна. Колико их Турска није измучила и још не мучи?

Нека се не чуди „Тереки“, што је страшно новинарство за догађај бањалучки дигло глас на Осман-пашу, већ ми се у Босни не можемо начудити како просвјешћена Европа у крилу свом може трпјети општег непријатеља, крвниту људску, гонитеља хришћанског, разоритеља природних и божанствених права: народног благостања и просвјете. Осман-паша с митрополитом Игњатијем 1865 год. разорио је српску школу у Сарајеву, без икаквог повода од стране школске, а сад с Дионисијем развали бањалучку богословију, да умна снага српског елемента не промаши муслиманског конзерватизма, да напредак не би постао опасан самовољној системи натрагуше.

Колико се ноћни мрак са дневном свјетлошћу натјецати може, толико и муслимански листови имаду права успоређивати врлине и махане руско-аустријске са турским десотијом? У Турској нема још ни трага о развиту људског живота. Ње се правда и слобода под папучом држи, може ли ту што друго одјетати до глупости и робства? Самовољна сила обрмљивује села и градове, опусте у сатре живот народни, али у тој неприродној борби и сама брзо остари. Турска је на видуку

стара бабетина, која о туђем штапу још животиари. Испане ли јој из руке штап, она је у вјешитом гробу.

Нек опрости турски брањалац „Терекија“, не само да се несретни догађаји, што се збивају у варварској Турској не увећавају, већ 1% јавности се не предаје јер не знаду људи писати ни јављати, а и кад бих сви знали, не би могли никад кривичка дјела исписати и свијету јавити, поред строгости према дописницима и страховања у пошпијању писама. Најпоштенији и најмирнији људи прекопавају се у далеку путовању, камо ли да се што одовуд увећа?

У неђељу 4. тек. м. пошто је архимандрит Пелагић одолужио летурђију са два митрополита Дионисијом босанским и Прокопијом мостарским долећеше у митрополију двије заштите с бинбашом, посркаче калу с владикама, зграбише архимандрита Пелагића и одвукоше у тавницу као горског хајдука на саблазан српском народу. Прије него су га повели, питао је владике Дионисије: „Куд ће са мном данас, зар не могу причекати до сутра, та не ћу побјећи?“ Дионисије му одговори: „поћи одма, не бој се ништа, ја сам те добро препоручио Осман-пашин!“ Пелагић није ни видио Осман-паше већ су га одма стрпали у тавницу, међу 25 заштита, те је морао 8 дана спавати под ведрим небом, без да су кога пуштали к њему. Осман-паша навластито је тај дан Пелагића затворио, да покаже Хришћанима да им сву светињу презире, и то с благословом двију владика, који, исти дан одоше на ручак код Осман-паше.

Г. Прокопија раскајао се, на части Османовој, јер кад се вратио у митрополију, казао је: даде нам Осман-паша данас ручак, али се најпре у њга.“ (Па шта је јео?) Народ је у велику тронути био, холио је владике Дионисију, да ослободи барем тај дан Пелагића, као што је и обећао, под увјетом, ако га не извади да неће поћи на ручак Осман пашин, те извади га и весело поједе ручак. Онда народ разумједе да га је у договору с Осман-пашом и затворио. Вриједно је примјетити како се владика народу извињавао, да није био у митрополији, кад су заштите дошле по Пелагића.

Дионисије најемиче, а не пастиру Христово стада! Тако ли се служи цркви и народу? Ти ли си намјесник апостолски и Златоустов, који за вјеру у љутим мукама помријеше а ти издаде друга и брата, потвори га, да је плаћеник српско-руски?! Није ли те срам свијету на видуку? Није ли те срам у свештеном слику? Ти који си брат Осман-пашин, и који би могао криве људе с вјешала скидати, колико те паша милује, а ти праведна, врла и дична свештеника на муке предајеш, мучио се својом невољом ти и сваки Србин, који ћете држати више у својој кући: издајника, отпадника, невјеру и потвору што народу о глави ради с народним благом, а све у заједници с Осман-пашом!!!

У уторник т. ј. 6. тек. испунило се велико вијеће до 30 особа, ту је било сарајевски и бањалучки трговци, међу овим последњим два Турчина, под српским именом бањалучки прото Тријун Јунгић и Тома Радуловић најамник капијски, предсједавао је главом гробни Осман-паша. У том збору био је и г. Шаћир ефендија уредник владина листа „Двијетника.“ Ту се само потврдила пресуда бањалучког кривичног суда.

Кад се на поротном суду узео у претрес сами догађај с бањалучким ђацима, на основу пресуде (мазбате) бањалучког кривичног суда, Осман-паша казао је: „мулазим је збачен и осуђен на 15. г. тешки свеа!“

Пелагић: „је ли с тога што је мене и ђаке моје на правди и кућном прагу злоставио и ђака немилу кундаком био?“

Осман-паша: „не зато, већ што није војничку част освјетљао и своју дужност извршио: што вас није на мјесту све побио. (ужас!)“

Пелагић: „да сам ја знао да царски закон ноћној стражи заповједа да она може поштене с вечере идуће из трапезарије ђаке, царске синове с прага праве правцате ватати и бијући их као марву кундацима у тавницу вући и гонити, да сам знао да има у закону царском, да се не прима молба ни јемство за ђака, који и под школским законима стоји, од њиховог учитеља, управитеља ни од осталих поштенних грађана, доказајућих да је ђак добар и поштен, онда, ваистину божију, кад бих то знао, затворио бих ја човјечанске уши и очи, и угушио бих у себи људска осјећања, наставничку ревност и свете дужности спрам мојих духовних синова, а царске раје, па тада не бих рекао: патроли: немате права с прага ватати, с вечере разгонити и кундацима тући богослове, ако и имате право и дужност и то још свету дужност, да нас као царске овчице добро чувате од свакога зла и само непоштене људе ватате, и у затвор гоните.“

Осман-паша: „немој ти нас увичи мислити, већ одговарај на оно што се пита!“

Пелагић: „ми смо сви у царској башчи, и ја сам мислио као оптужени кривац, да имам

право разјаснити све околности, које баш с њима у свези стоје, кад ми се забраљује, ту нема једнакости, нема правде ни слободе, онда морам ћутати, кад се не смије говорити.“

Осман-паша окрене се владци Дионисији питајући на грчком: „какав је ово научењак?“

Владика Дионисије: „Теолог (богословац).“

Осман-паша: „Зар је и ово име Теофил?“

Гледећи на Сарајлије, наравно, да им с тим каже: још је гори ваш Теофил, али је стран поданик помозите, да и њега овом приликом прогнамо из Босне? Владика се лукаво осмјехне, па погледне на Сарајлије, неби ли им измаио задовољавајући одговор, али не би гласа ни знака уз Османа и Дионисију.

Осман: „Ти грађини некака човјечанска права, а с којим ти правом, држиш зборове. у 6 сати ноћи, кад се други људи одмарају? знам ја све што ти радиш!“

Пелагић: „моји ђаци обично вечерају до два сата, пак иду на спавање, други зборови немам, Али-Риза-паша познаје какве сумњиве људе, да к мени долазе, што их амо није спремно?“

Ту ти се освједочи, да је у мазбати бањалучкој стало записано, да је у 6 сати ноћи био онај случај, а не у два, наравно с намјером стављено, јер револуционе зајере и договори, у глуво доба држе се. Ту има више материје и доказа за турску судију и напаст поштенних људи.

Кад се претресало питање о миту, Пелагић је казао, да тога највише има кодико је њему и свијету познато. Осман-паша није га с тим побио што је уписао чланове тог ванредног суда: „који је од вас што лени дао?“ јер су сви ћутали, будуће ту је био један — од којег је узео 300 дук. мита. Тад је Ј. Пелагић бије се изаустио, да 100 случаја наброји, да се у Босни правда за мито продаје, али му одузеше ријеч: Осман-паша и владика Дионисија. И ту је дакле победа Пелагића и народна над продавцима правде, а за мито ће се мијењати правда док је год Турска у животу. Код чиновника турски већ је у послвици ушло: „Не дај правнице јестини, треба ј мијењати за злато, нека је Турчин богат и сила, Влак сиромаш, пас је покора!“

Удворици Шаћир ефендија, ма да признаје слободни и неустрашиви дух архимандрита Пелагића, његове одговоре изврнуо је и добио на калу турске правде и политике, што је најније није ни записао, да се благовјерни Турци не саблазно слободним говором Пелагића. Шаћир ефендија изостављену истину допунио је својом и Осман-пашиним лажи што вели у „Двијетнику“: „Пелагић је ову ствар друкчије јавио кроз све новине.“ Није Пелагић, већ људи, који правду и истину љубе и бране пред страним свијетом, кад тим врлинама нема мјеста у Турској. Дајте нам, Турци, слободну штампу, па ћемо таке случаје у својим листовима на општу нашу корист јављати. Шаћир ефендију с овим позивамо, ако није удворица и лажа, да с фактом докаже у које је новине и шта Пелагић написао? Зар то није кривички покушај, невиног заточника још таким измишљотинама обједити? Шта није турској вјери слободно предузимати против чланова осталих вјероизакова? У таквих људи повукла су се људска осјећања у пријева, пак су слободни шта оће.

Нек Турци члане шта оће храброг Пелагића побједити неће. На обилазоту трапези ће пуне чаше зване, и у колу млади ђевојка, ће срце за срце пријања, ту је лако бита јунак, али у турској тавници и у колу љути змајева, који за слободну ријеч праву човјеку осјећају главу, ту је мучно бити и човјек, камо ли добар јунак. Архимандрит Пелагић, у тавници међу 25 оружаних зашпита, и на турском суду пред убојним пашама, лукавим владикама, занешеним кидијама и силним Турцима, свуд се јавља слободан дух, неустрашив јунак и соко над змајевима. Нек се малодушни угледају на њега, нек се мушки духови поносе, што таког сокола у свом колу имаду.

8. тек доћоме у Сарајево до 100 Турака и Срба из Фоче и њених околна, предадоше Осман пашин жалбу због прећераног данка, пораза, мита и други различни неправда, особито због неуредног и насилничког пописивања марве. Осман учини им то задовољство, што их све у тавницу, као бунтовнике, затвори, 13 у гвожђе окова. Још се је спремао 400 људи, све Турака и Срба на тужбу против насилја и неправде, али Осман-паша предуспрете тај покрет, што посла муџтир, да их утиша и устрани. У Херцеговини је крајна огорченост против тиранства владина, оће да буна буне, већ су побјеђени неки муктари и заштите. Не знамо још коме ће учитељу овај покрет за леђа привезати хитроумни Осман-паша? Народ у Турској зар не смије бити незадовољан ни у крајности. Данци у Босни и Херцеговини превршили су сваку мјеру. Да чујете само колико плаћа једна српска породица, која нема својих непокретних добара. Иван Ђелић из села Неправдића на Гласиначком пољу, плаћа:

Десетине . . . 800 гроша.

Војинке и пороза 600 гр.

Маршине . . . 500 гр.

Скупа . . . 1900 гроша.

Да толико плаћа и један газда пуна би му хаца била, немо ли један сељак, који на руке живи и тако докле господар оће.

Ако и даље остане у Босни Осман-паша, ово црно стање скоро ће изазвати народни устанак, на што сила нагони, а угњетен народ само човјечанску поправку жели: „да се мито укине, да се плата турским чиновницима пократи, да се влади анска глоба обустави, да се поштење женско обезбеди како од Турака, тако и од танаријотски владика; да се данци и порези у природно стање доведу, да свако по могућству и суразмерно влади плаћа, и то за изјестне заслуге, које је влада дужна својим поданицима чинити. Народ би се само тако задовољио, али без тога не може. Кад животне силе вену, мора човјек да собом трене на смрт, или живи. Кад је у миру мријети кукавно, боље у боју с јунаком упоменом до вијека.

12. тек цариградска влада позвала је телеграфично Осман-пашу да одма дође у престолницу Падишину, поради државних послова; 13. ноћу поштом је на Брод; народ се нада да га неће више тужна Босна дочекати, вас је народ ојадно и земљу црном копреном прекрио.

Тај дан одласка Османовог опет је преведен архимандрит Пелагић из једне тавнице у Дијонисијеву митрополију; сад се о њему чека висока одлука из Цариграда. Исти дан пуштени су и Фочани, али испраћени оружаном силом, по наредби Осман-паше.

Борко Путнић.

ДОПИСИ.

Кула 25. маја. У Кули је био избор посланика за конгрес у недељу 25. маја. Скупили се изборници од 27. општина. Изборну скупштину отворио је председник кулаке општине, за чим је за председника скупштине изабран Сегедински изасланик г. Лаушевић из службених вар. капетан, човек стари година, али млада срца, које топло осећа за народне ствари; за перовицу би изабран г. Добрић из ст. Паланке; затим се избере одбор, у коме су госп. Стојаковић из Паланке, госп. Хацић, сенатор, и Атанаковић трговац из Баје, г. Јово Грунт, бележник из Силбаша, Товаришева, и. т. д. При оверовљеној веродајници о кудским изборима мало се затело; ту је најпре изабрала црвена скупштина два изборника, но неки протестоваше, желећи, да сви бирачи бирају, и оснивају протест на томе, што скупштина није 8 дана напред објављена била. Председник општине место да црквену скупштину сазове, и о том решити даде, поднесе ствар срезном судцу на решење, кои председника упути, да бираче сазове, што овај добошом и учини, на коју скупштину дођу њи 20 дакле мање, него у црквену скупштину. Изборна скупштина сасвим праведно реши, да се одбаце други избори, а приме први, из уверка, што се у други избор политична власт мешал.

За тим се приступи избору, и акламацијом извикан буде г. др. Тодор Мандић за посланика кулаког на србски нар. конгрес, а за заменика буде му једногласно постављен г. др. Павле Ивановић, лекар у Ваји; међу учесницима, који се посланику у виду жеља дају, ови су: први, да се заузме, да овај срез од они управни посланички места, који ће сад конгресом разделити, добије једно, и да се у том случају изабрани заменик има сматрати за унапред изабраног другог посланика; даље, да посланик протестује противу свију избора, који су под притиском политички власти учинени, као у Срему; и где буде, нарочито ако крајина присиљена буде, оштрице бирати, да иште уништење таквих избора, и нове слободне изборе; даље, да се изради бољи изборни ред, по ком да општина према броју душа изборнике бира; даље, да духовни ред не буде у данашњој саразмерности заступљен, нарочито пак калуђерство.

(В) У Пешти. 23. маја. Јуче је у св. Андреји обављен избор посланика за расправни сабор. Одавде је отишао на тај избор приличан број омладине, да буде очевидац и живи сведок оних тадних наметања и свакојаких пресија, што се чине од стране оних, којима је власт у шакама, и да тим мутнама стане на пут, у колико јој силе њезине допуштају. Омладина је своју дужност испунила, а каква је успеха њезина радња имала, то најјасније показује резултат избора.

Најпре је свештенство бирало из своје средине једног посланика. Не љу потанко да нам опишемо тегај овога избора, јер срце ми се заплаче, кад се сетим свију оних покора, које ми том приликом уни чуше и очи видеше,

кад се сетим, како они, који су позвани да свагда с отвореним челом народу своје у свакој прилици предходе, овде се до најгорег роба понизиме, заборавише на своје достојанство човечанско, и надметаху се у томе, ко ће већма да се препоручи у милост г. проту, ко ће боље да се додвори „вишој власти.“ Тешко народу, кад би спасао на то, да му оваки пузавци буду руковође! Дичан изузетак учинише парох ковински, пештански и будимски; и само поми-сао на њих теши нас и даје нам наде, да ће се ваља временом и други на њих угледати, те ће знати одржати и сачувати у себи достојанство слободна човека, а не ће пазити пред сваким, који држи палицу у руци. Ако свештенство свугде овако бира свога посланика на сабор, као што видимо јуче у св. Андреји, онда би боље и паметније било, кад свештенство не би ни бирало, него кад би сабор закључио, да свагда прота дође на сабор, или што је још боље, да пошаље своју слику и удеси је тако, како ће на сваку реч „Његове Светости“ и „Његових Високопреосвјаштенства“ клањати до земљице црне; бар би се тако уштедило излишан трошак. Ево да видите чуда, како је овај избор текао. Г. прота Миликић био је и председник при избору и једини кандидат за посланика. Најпре је дао прочитати „високи налог“ од владике, како се има при избору поступати, и кад би који слободнији и честитији свештеник устао против тога доказујући, да они имају право сами одредити, како да поступају, онда му г. прота рече, да они имају само покоравати се „вишој заповести“, а не још противити се, и на то се сви „верни раби“, дубоко поклонили и покорили се „свесвјесној заповести“, јер, ко би се смео власти својој противити? И најпосле, да вам вагда не приповедам, рећићу само толико, да је резултат целе ове комедије или управо трагедије био тај, да је г. прота Миликић изабран за посланика са 16 против 3 гласа. Слава свесној машини!

Г. прота споменуо је при избору некако и Заставу. „Кад се трудио да докаже, како је овај избор слободан, а не по чијем налогу, онда се у публици неко насмеја, а г. прота окрену се свештенику до себе и рече му: „Одговорите му господине и докажете му, да је тако, да после не пишу опет којешта у „Заставу.“ Вадава се г. прота плаши јавности, не ће је се убојати, ако и даље тако буде радио као досад. Људи, који су из околних места на избор долазили, много су нам приповедали о покорима, што их је он у својим протоцијату по општинама почињо; ми ћемо још и даље такве податке скупљати, а да ли ћемо их изнети на јавност, зависи од тога, док видимо, како ће се г. прота на сабору поводити.

Но да пређемо сад на радосније ствари, на избор посланика из грађанског реда. И овде се г. прота јако угледе. Још далеко пре него што ће бити избор, ишао је он од општине до општине, и радио за избор г. св. Милутиновића, министарског саветника; и био је већ придобио скоро све општине; а Сентандрејци, који дају највећи број бирача, мораше бити за њега, јер он је био пре послан од министарства, да прегледа црквене рачуне, па се из тог одношаја изродише неке особите симпатије према г. министарском саветнику. По будно је око омладинско, па види и онамо, куда „висока господа“ мисле, да нико и не назира! Омладина је развила сву своју силу, да обманути свет обавести и изведе на прав пут, да га научи распознавати правог пријатеља народног од онога, који се клања високим идолима, и коме је свагда у устима: „све за народ“, а при тим речима меће руку на трбух. И заиста лепим и сјајним успехом крунисан је овај рад омладине. Поред свију мутних пре избора, поред све пресије, што је чинена на бираче: изабран је за посланика г. Максим Лудајић, који је и на преташњем нашем сабору горњоверском Србадију заступао; он је добио 24 гласа, а противни кандидат г. Милутиновић само 10. За заменика Лудајићу изабран је једногласно г. Ђ. Лупа.

Завршујемо ове редке с усликом: да живи свесна Србадија, која тако лепо осветла образ себи и народу својем!

Нови Сад 27. маја. У Новом Саду била је 22. маја главна скупштина вар. општине, у којој је о званичном језику и о начину даљег руковања ритске земље решено. О првом предмету говорићемо други пут; о другом решено је: да се део рита, где треса расти, остави и даље за треску, да се овај део парцелира квадратима, и да се лиценцијом у честицама од по јутра издаје. Остали рит да се подели на пашњак, и на усеве, ова земља опет на баштованску, и на њиве; прво да се издаје по једно јутро на годину дана; друга по два јутра на три године дана. Рате плаћања првој земљи да буду 10 процента при лиценцији, допуне половине 1. нов. и остало

1. августа. Код друге земље: 10 процената при лиценцији, допуне половине 1. нов. трећу четврт 1. марта, последњу четврт 1. септ. сваке године. Што се пашњака тиче закључено је, да се свакако умложи, но да се најпре изишта: колико разне стоке постоји на постојећем пашњаку, и који је „maximum“ т. ј. највећа количина, која би за домаћу сток разне стоке у Новом Саду била, и колико би простора за то одређити требало, уједно да се означи где тај простор, и где за коју врсту стоке да се измери; напоследку да се такса за разну стоку одреди, и као што се сећамо, за неки за сиротињу потребни број мања, а за већи број постепено већа. На овај начин мислило се без штете варошке касе економном делу народа у Новом Саду помоћи, и изворе му како јединости, тако и заслуге и привреде отворити.

Јавна захвала.

Браћи Србима!

У оба србска дистрикта са околином.

Пре него што су ми Срби у политиком дистрикту кандидатуру за србски народни конгрес понудили, а Срби у кикиндском дистрикту и из остале околине вел. кикиндског протопоцијата за заступника на исти конгрес изабрали ме, примио сам био кандидатуру за Н. Сад, коју су ми пријатељи у Н. Саду понудили; одношај пак мој према оба србска дистрикта налаже ми дужност, да изјавим и објавим, зашто сам Новосадску кандидатуру прихватио, и примити морао.

Познато је, да сам ја од кандидатуре за градоначелништво у Н. Саду, коју су ми Срби у Н. Саду и по трећи пут понудили, својеволно одуступио, да би Н. Саду положај према влади олакшао, и да свој рад на јавном, саборном и публицистичком пољу ослободим и од оних обзира, које званични положај покрај све личне безобзирности и незаборности са собом доноси; но познато је и то, да су то спољашњи и унутрашњи непријатељи и противници моји ствар навалили у другој светлости претстављали; тога ради Срби у Н. Саду сматраше за част своју, избором мојим за србски конгрес јасни и јавни доказ дати, да поверење њино непрестано уживам, а ја сам сматрао за своју дужност, томе позиву одазвати се, и допринети томе, да се свима непријатељима и противницима србске народне ствари и странке у Н. Саду јасни и јавни доказ даде, да је србска народна странка у Н. Саду непоцепапа, а уједно да се противницима прилика даде, да своју снагу окушају, која се и овом приликом ништавом показала.

Уверен сам, да ће браћа Срби у оба дистрикта и у околини, која су ме овом приликом својим поверењем одликовали, претегу горњи разлога увидити, и да ће ме извинити, што се њима, који су ме изборима за уг. сабор обавезали, нисам у овај ма одазвати могао, или управо што ми се није дало, да јим се одзовем.

Ја свима изборницима у Бечејском, и Кикиндском конгреском изборном срезу као и у Тит. бат. који суми једнодушно гласове своје дали, најтоплије, јавно и свечано захваљујем, и молим ји, да ме и даље у своме поверењу задрже, а ја ћу за своју најсветију дужност сматрати, да оправдам толи велико поверење браће Србаља у Бачкој и Банату, ако не узмогу другим, оно тим, што ћу права, правиче и интересе народа србског, на сваком земаљском и црквенонародном сабору савесно, по свом најбољем уверењу, без страха и бојазни, без обзира на своје личне користи или на своју штету заступати.

Овом приликом јављам уједно, да сам на изненадном избору у Кикинди пре избора у Н. Саду телеграфски захвалио, чим сам телеграфски о том извештен био, да би тим прилику дао, да изборници пре разлазка могу други избор предузети; а добивши пре два дана веродајницу, и вративши се са итнога пута, јуче сам г. проту у Вел. Кикинди, као конзисторијском изборном поверенику поново телеграфски захвалио и оставку поднео.

У Новом Саду 27. Маја 1869.

Др. Свет. Милетић.

СПИСОК

до сад изабраних посланика на Карловачки сабор. У провинцијалу: Др. Св. Милетић у Новом Саду. Др. Бранко Стефановић у Темишвару, др. Милосављевић у Вршцу, бележник Јорговић у срезу Вршачком, др. Максимовић у Сомбору, Петар Чарнојевић и др. Милетић у Кикинди, Крјаковић у Бечеју, др. Мандић у Кули, др. Павловић у Ст. Миклошу, Стеван Поповић у Сечују, Лудајић у будимском срезу, Кушевић у Пакраду, Живковић и Натошевић у Вуковару, Васа Ђурђевић у Осеку, Ст. Ђурђевић у осетком срезу.

У Крајини: Др. Лаза Костић у Тителу, др. Суботић у Земуну (по други пут.) Деспот Дедовић и Јоца Грубровић у Петрињи, Јова Трбојевић и Васа Маравић у Огулину, прота Беговић у Славској цук. др. Пејић у Панчу-

вачкој цуконији, адв. Ристић у Белоцркванској цук. др. Милетић у Огачу, др. Натошевић, Угљешеновић и адв. Коларовић у Митровици, барон Рајачић (официр у пензији) у Карловци.

Од свештенства: Јован Јовановић и Анђелић у Ирагу, арх. Анђелић у Гргегу, арх. Коларовић у Ковилу, арх. Цветаћ у Вршцу, прота Живковић за пачевачки прот. прота Стефановић за Белоцрквански, Ратковић прот. богословије у Пашком, прота Трбојевић и прота Кукић за горњокарловачку дијецезу, Бранковић прота и Григоровић Никола за бачку дијецезу.

НОВИЈЕ.

— Заставу предложену за конвиде није одобрио Његово Величанство, због тога што није добро изведено име његово у грбу, и осим тога премислила Њ. В. што су у грб метнуле земље: Галиција, Лодомирија, Србија, Босна и Бугарска. Пар је препоручио министарству да добро промисли које ће се земље у грб увести, да се тим неби изазвало какви рекламација.

— Из Лондона брзојављају да је у седници горње куће 23. тек. Штратеорт изио на дневни ред питање о алабамском уговору, означио је Сумнеров говор као претеран, узда се да се неће пореметити добри одношаји и хвали карактер Мотлеја. Кларендон скицира пређашње преговоре о том питању, називље Сумнеров говор претераним и бесмислним; он уверава да ће Енглеска готова бити на пријатељско поравнање, док се њена част узпоштује.

— Из Лавова брзојављају да је преминуо владика (унијатски) Литвиновић.

— Из Осека јављају, да је из пакрачке дијецезе у жупанији вировитичкој изабран за посланика на србски конгрес Стева Ђурђевић вел. судца.

ТЕЛЕГРАМИ УРЕДНИШТВУ „ЗАСТАВЕ.“

Ст. Бечеј. 25. маја. За посланика на сабор Карловачки једногласно изабрасмо Милетића. Неприма. По ново акламацијом Крјаковића заменика I. Јовановића (Змаја.)

Бела Црква 26. маја. Адвокат Ристић већином гласова изабран за посланика а др. Гађански за заменика.

Оточац 25. маја. Милетић изабран за посланика. Примал' се избора?

Митровица 26. маја. С одушевљењем за цуконију варадинску изабрани Натошевић, Игљешеновић и Коларовић. Живила народна странка, живила свост граничара!

Огулин 27. маја. Горњо Карловачка дијецеза изабра за посланика на сабор протосора Ратковића, и проту Трбојевића и Кукића.

Кула 27. маја. Бранковић прота и Григоровић Никола посланици, Вукадиновић и Марјановић заменици. Против Григоровића протест уложен.

БРАТСКИ ПОЗИВ.

Учитиво се умољавају сва браћа учитељи из наше околине, из Бачке и Баната да изведе трећи дан дова у наше место на збор и братски договор доћи. Цел састанка биће: да се сходна молба на сабор ради школа и учитељства пошаље. Браћу ону, која позив наш уваже умољавамо, да нам се што пре јаве, да се знамо са станови справити.

У Српском Бечеју 26. маја 1869.

„Збор учитељски.“

✓ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

Пешта 25. маја. И ове недеље скаче цена по чим и на страним пијацима скаче, тек око среде недеље кад јесу извештаји приспели, да је свуда по земљи добра киша пала, кулци су мало зауставили се, и ма да су продаваоци тврдо се држали, ипак су морали попустити. Шеници је стога пала цена у 10 н. Продато је свега 180,000 мер Раж је у 10—15 скуње плаћана. Зоб се само за потрошњу купује. Цена се држи, само најбоља нотице препоручује. Кукуруза спекуланти траже. Ефекти остане по старој цени. И нова шеница купује се за окт. нов. по 3 ф. 90 ц. ц. до 3 ф. 95 н., тако исто зоб у Бурју за сеп. и окт. 50 фун. по 1 ф. 70 н. Шљаве нове плаћају се по 13 ф. но кулци узмичу од ове цене.

Ми нотирамо.

Шен. пот. 88—89 фун. 4 ф. 95 н. 86 фун. 4 ф. 70 н. 84 фун. 4 ф. 50 н. Шен. бан. 87 фун. 4 ф. 70 н. 85 фун. 4 ф. 20—30 н. 84 фун. 4 ф. 10 н. Шен. ложија 82 фун. 3 ф. 55 н. 83 фун. 3 ф. 65 н. 84 фун. 3 ф. 75—80 н. Наволица 2 ф. 75—80 н. Раж 78 фун. 2 ф. 95 н. до 3 ф. Јечам за ражу 72 фун. 1 ф. 90 н. до 2 ф. 10—20 н. Зоб 50 фун. 1 ф. 70 н. 46 фун. 1 ф. 85 н. Проја 2 ф. 30—50 н. Кукуруза банат. готов ц. 2 ф. 30 н. за јули и август ц. 2 ф. 35—40 н. Шипарит, н. мет. 44—45 ст. мет. 45—45 н. по. Шљивовица нема промет. Славина прва мађ. 33 ф. и по. тежина 110—120 фун. Маст готова 41 ф. и по, на термине 39 ф. без бурета. Шљаве бос. 8—9 ф. нове 13 ф. за окт. нов. Мајун 9 ф. и по. Шипарке прве 15—18 ф. М д. непролази.

Кура бечке берзе.

Акције народне банке	725
5% метални	62.5
Вајам народни	70.70
Дукати	6.87
Аустријско сребро	122